

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการที่องค์การอนามัยโลกได้ประกาศหลักการ นโยบาย และเป้าหมายสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี พ.ศ. 2543 ทุกประเทศทั่วโลกต่างแข่งขันกันที่จะให้ประชาชนของตนเองได้บรรลุเป้าหมายสุขภาพดีถ้วนหน้า (กระทรวงสาธารณสุข, 2529) สำหรับประเทศไทยก็ได้มีการจัดประชุมสัมมนาในระดับชาติในปี พ.ศ. 2522 เรื่องกลวิธีสำหรับสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543 ว่าด้วยการบริการสาธารณสุขมูลฐาน และจัดให้บริการทันตสุขภาพเป็นหนึ่งในกลุ่มบริการทางสาธารณสุขที่สำคัญ โดยกำหนดเป้าหมายทันตสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2543 ในการดำเนินงานส่งเสริมป้องกัน เพื่อให้บรรลุถึงสภาวะทันตสุขภาพอันพึงประสงค์ของประชาชนไทยไว้ในกลุ่มอายุนับตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุ (กองทันตสาธารณสุข, 2537) แต่ปัจจุบันปัญหาสุขภาพที่ยังเป็นปัญหาสำหรับคนไทย คือ โรคฟันผุ และโรคปริทันต์ โดยเฉพาะในเด็กซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของชาติ เพราะเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้าที่จะเป็นอนาคตของชาติซึ่งเป็นผู้ที่ต้องรับการสืบทอดภารกิจที่สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป ดังนั้นเด็กจำเป็นจะต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต หากเด็กในวันนี้ยังมีปัญหาสุขภาพโดยเฉพาะในเรื่องของทันตสุขภาพย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเด็ก ดังที่ สุชาติ โลมประยูร (2525) ได้กล่าวว่า การที่เด็กจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้เด็กต้องได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน รวมถึงการพัฒนาทางด้านสุขภาพซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อความเจริญของงานและพัฒนาการทุกๆ ด้านในตัวบุคคล นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงปัญหาทันตสุขภาพไว้ว่า ปัญหาที่เกิดจากสุขภาพในช่องปากและฟันมีผลกระทบต่อสุขภาพทางด้านร่างกายและจิตใจด้วย หากสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจไม่สมบูรณ์ย่อมจะมีผลให้การศึกษาและการพัฒนาด้านอื่นๆ ดำเนินไปได้ไม่ดีเท่าที่ควร

จากข้อมูลการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพแห่งชาติที่มีการสำรวจในทุก 5 ปี แสดงให้เห็นว่าอัตราการเกิดโรคในช่องปากเพิ่มสูงขึ้น และมีแนวโน้มจะสูงมากขึ้นตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคในช่องปากของกลุ่มเด็กวัยประถมศึกษา (ตุ้ย ยังน้อย และคณะ, 2531) ดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 4 ในปี 2537 มีรายละเอียดดังนี้

1. สภาวะโรคฟันผุ ในเด็กกลุ่มอายุ 3 ปี พบว่า 6 ใน 10 คน เป็นโรคฟันผุ และฟันที่เป็นโรคนี้เกือบทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 97 เป็นฟันที่ไม่ได้รับการรักษา ในเด็กกลุ่มอายุ 6 ปี พบเด็กที่เป็นโรคฟันผุถึงร้อยละ 85.3 และมีสภาวะโรคฟันผุในระดับสูงมาก (มากกว่า 4 ซี่/คน) ถึงร้อยละ 59 ส่วนกลุ่มอายุ 12 ปี พบว่า ร้อยละ 53.9 เป็นโรคฟันผุซึ่งเป็นฟันที่ยังไม่ได้รับการรักษา ร้อยละ 75

2. สภาวะปริทันต์ มีการสำรวจเฉพาะในเด็กกลุ่มอายุ 12 ปี พบว่า เพียงร้อยละ 2.3 เท่านั้นที่มีสภาพเหงือกปกติ โดยร้อยละ 87.5 จะมีหินปูน และร้อยละ 75.3 มีสภาวะเหงือกอักเสบมีเลือดออก

นอกจากนี้ในส่วนของพฤติกรรมดูแลสุขภาพจากการสัมภาษณ์เด็กกลุ่มอายุ 12 ปี พบว่า มีการแปรงฟันมากกว่าวันละ 2 ครั้ง เพียงร้อยละ 8.5 และเด็กส่วนใหญ่นิยมบริโภคขนมและของว่างโดยเฉพาะขนมกรอบบรรจุถุง ลูกอม และน้ำอัดลม โดยมีเด็กที่ไม่ชอบบริโภคของว่างเพียงร้อยละ 4.1 เท่านั้น (กองทันตสาธารณสุข, 2539)

จากข้อมูลดังกล่าวรัฐบาลได้มองเห็นความสำคัญของปัญหามาโดยตลอด โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้บรรจุเนื้อหาทันตศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ที่มีจุดมุ่งหมายประการสำคัญประการหนึ่งคือ มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง รวมถึงในเรื่องของการดูแลสุขภาพอนามัยของปากและฟัน (กรมวิชาการ, 2532) การที่จะสอนทันตศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวได้นั้น ต้องมุ่งเน้นทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และกาปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทันตสุขภาพที่พึงประสงค์อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการสอนทันตศึกษา ดังที่ สุวิภา อมันต์ธนสวัสดิ์ (2539) ได้กล่าวไว้ว่า หลักการด้านทันตศึกษานั้น พฤติกรรมด้านทันตสุขภาพที่ถูกต้องเป็นเป้าหมายสูงสุดที่จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดโรคในช่องปาก หรือไม่ให้เกิดสภาวะการเป็นโรคในช่องปากได้ง่าย การสอนทันตศึกษาที่มีประสิทธิภาพเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจถึงสาเหตุและวิธีการป้องกันโรคในช่องปาก อันจะนำไปสู่การมีพฤติกรรมทางทันตสุขภาพที่ถูกต้อง

การสอนทันตศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 ฉบับปรับปรุง 2533 นั้น ได้บูรณาการเนื้อหาวิชาไว้ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับทันตศึกษาอยู่ในหน่วยที่ 1 เรื่องสิ่งมีชีวิตในหน่วยย่อยที่ 1 คือ ตัวเรา ในเรื่องปากและฟัน ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของปากและฟัน

หน้าที่ของฟัน โรคฟันและโรคในช่องปาก และการระวังรักษาฟัน นอกจากนี้ยังมีหลอดแทรกใน เนื้อหาเรื่องอาหารและสุขนิสัยในการกินอาหาร (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2535) นอกจากนี้เนื้อหาวิชาดังกล่าวแล้ว ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นระดับชั้นที่ได้เรียนทันตศึกษา มาบ้างแล้วในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 จึงมีความรู้พื้นฐานในเรื่องของทันตศึกษา การที่ได้เรียนทบทวนและเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับทันตศึกษา โดยมีกิจกรรมการเรียนการสอน ทันตศึกษาในรูปแบบอื่นเพิ่มเติม จะช่วยให้เด็กเห็นความสำคัญของการดูแลทันตสุขภาพ มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมทันตสุขภาพที่ถูกต้องได้

เด็กในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นี้ มีอายุ 7 - 9 ปี ตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ เด็กในระดับชั้นนี้จัดอยู่ในวัยเด็กตอนกลางที่มีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และ สติปัญญา โดยมีฟันถาวรขึ้นแทนฟันน้ำนมเรื่อยๆ ฟันกรามโผล่พ้นเหงือกขึ้นมาเพื่อเป็นตัวกั้นให้ ฟันหน้าซี่อื่นๆ ขึ้นถูกต้องตามตำแหน่งของมัน เด็กวัยนี้จะสนใจการเล่นมากโดยต้องให้เด็กมี กิจกรรมทั้งทางกายและทางสมอง ซึ่งทำให้เด็กเกิดความพอใจ มีความต้องการทั้งตนเองและ ต้องการได้รับการยอมรับเข้าเป็นหมู่คณะ ความต้องการเหล่านี้ทำให้เด็กพยายามที่จะเสาะแสวง หากิจกรรมใหม่ๆ แปลกๆ ทำอยู่เรื่อยๆ และสนใจในกิจกรรมที่ผู้ใหญ่ทำ ครูในชั้นประถมศึกษา ตอนต้นมีอิทธิพลสูงที่จะช่วยเด็กให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้อง (สุธา จันทร์เอม, 2536) ซึ่งสอดคล้อง กับ วลัยภา อลากบง (2535) ที่กล่าวว่า ครูประถมศึกษาามีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก โดยครูจะต้องตระหนักว่าหน้าที่ของครูมิใช่การถ่ายทอดความรู้อย่างเดียว แต่จะต้องช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการสมบูรณ์ทุกด้าน ต้องใช้วิธีสอนและกิจกรรมต่างๆ ที่จะทำให้นักเรียนสนใจ และเข้าใจ นอกจากนี้เหตุผลดังกล่าวแล้วเด็กในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ยังเป็นระดับชั้นที่สามารถแสดงความรู้สึกและวัดทัศนคติได้ชัดเจนขึ้น จึงเป็นระดับชั้นที่ต้องมีการปลูกฝังในเรื่อง ทัศนคติที่ถูกต้องมากกว่าในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนสำหรับเด็กในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นี้ จึงควรเป็นกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนาน ให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ รวมถึงการปลูกฝังทัศนคติที่ดี ทำให้นักเรียนมีความสนใจสิ่งที่ เรียนเพื่อมุ่งให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องรวมถึงพฤติกรรมทันตสุขภาพ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ระบุเป้าหมายดังกล่าวได้นั้น จะต้องเป็นการจัดให้ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน โดยการใช้สื่อที่จะช่วยปลูกฝังทัศนคติในการปฏิบัติตน ทำให้นักเรียนจดจำบทเรียนได้ง่าย แม่นยำ ก่อให้เกิดความสนุกสนาน และคลายอารมณ์เครียด ในบทเรียน ซึ่งการใช้เพลงประกอบการสอนเป็นสื่อที่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้ เพราะเพลงประกอบการสอนมีข้อดีอยู่หลายประการ ดังที่ ประคอง สุทธสาร (2525) ได้กล่าวถึง

ประโยชน์ของการใช้เพลงประกอบการสอนว่า สามารถทำให้เด็กเกิดความสนุกสนานกับบทเรียน และยังเป็นการเล่นคลายความเครียดทางอารมณ์ตลอดจนได้รับความรู้ โดยเฉพาะเนื้อหาสาระของบทเรียน และช่วยให้เด็กเข้าใจบทเรียนดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยหล่อหลอมลักษณะนิสัย การมีปฏิสัมพันธ์ พัฒนาศักยภาพ ความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาทางภาษา ซึ่งสอดคล้องกับ สุทธาทิพย์ มีชูนิก (2532) ที่กล่าวว่า ครูสามารถนำเพลงมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการสอนได้ เพลงเป็นสื่อประกอบการสอนที่ช่วยเสริมพัฒนาการทางสมอง ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผูกการใช้ ความคิดการเข้าใจความหมายของเนื้อเพลง และยังช่วยแก้ปัญหาเด็กที่ไม่กล้าแสดงออก ไม่ค่อยพูดกับครู อ่านออกเสียงตะกุกตะกัก ติดอ่าง ทั้งยังช่วยสร้างความสนใจให้เด็กเรียนรู้อย่างสนุกสนาน ไม่เบื่อ ดังนั้นเพลงจึงควรเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา ดังที่ วิจิตรา เจือจันทร์ (2532) พบว่าผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านออกเสียงของนักเรียนที่ใช้เพลงในการฝึกอ่านสูงกว่าเกณฑ์การประเมินผล นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่พอใจและสนุกสนานในการเข้าร่วมกิจกรรมและนักเรียนทุกคนให้ความเห็นว่าต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเช่นนี้ ในวิชาภาษาไทยและวิชาอื่นๆ ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ ปิยศักดิ์ สันททรัพย์ (2530), สุภาวดี สุจริต (2531), สุทธาทิพย์ มีชูนิก (2532) และยุพิน บุญพันธ์ (2532)

นอกจากในวิชาอื่นๆ ที่สามารถใช้เพลงประกอบการสอนช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนแล้ว จากงานวิจัยทางสุศึกษาพบว่า เพลงประกอบการสอนสามารถช่วยให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมสุภาพที่ถูกต้องได้ด้วย ดังที่ ไชยญาณ บุญยศ (2541) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของการเรียนเรื่องโรคไข้เลือดออกโดยใช้เพลงเป็นสื่อในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้เพลงเป็นสื่อมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีทัศนคติที่ดีมีความสนใจต่อการเรียนเรื่องโรคไข้เลือดออกดีกว่านักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้เพลง การสอนทันตสุศึกษาก็เช่นเดียวกันที่มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนมีพฤติกรรมทันตสุภาพที่ถูกต้อง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการสอนทันตสุศึกษาโดยใช้เพลงเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมทันตสุภาพที่ดี

เนื่องจากการใช้สื่อการสอนจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจง่าย และมีผลต่อการปฏิบัติของนักเรียนด้วย ได้มีผู้สนใจศึกษาผลของการสอนทันตสุศึกษาควบคู่กับการใช้สื่อชมคราบจุลินทรีย์ ดังที่ คำพันธ์ เทียนไสว (2530) สนใจศึกษาผลของการสอนทันตสุศึกษาควบคู่กับการใช้สื่อชมคราบจุลินทรีย์ที่มีต่อพฤติกรรมทันตสุภาพและดัชนีความสะอาดในช่องปาก โดยพบว่าสื่อชมคราบจุลินทรีย์สามารถนำมาใช้เป็นสื่อประกอบการสอนทันตสุศึกษาและมีผลต่อพฤติกรรมทันตสุภาพ และดัชนีความสะอาดในช่องปาก เป็นที่ทราบกันแล้วว่า สาเหตุสำคัญของการเกิดโรค

ปริทันต์ คือ คราบจุลินทรีย์ในช่องปากซึ่งเป็นแหล่งสะสมเชื้อแบคทีเรีย การควบคุมการเกิดคราบจุลินทรีย์บนผิวฟัน จึงเป็นวัตถุประสงค์หลักในทันตกรรมป้องกัน ครอบเคาะและเคาะไบโอเวอ (Schroeder and De Boever อ้างใน เกศสุดา เงินประเสริฐศิริ, 2537) ได้กล่าวถึงลักษณะของคราบจุลินทรีย์ว่ามีลักษณะโปร่งใส ทำให้มองเห็นด้วยตาเปล่าไม่ชัดเจน สามารถยึดติดแน่นกับผิวฟันได้อย่างเหนียวแน่น ไม่สามารถถูกระล้างได้โดยการไหลเวียนของน้ำลาย หรือการบ้วนปาก จึงเป็นการยากที่จะกำจัดคราบจุลินทรีย์ออกได้อย่างหมดจด แต่เนื่องจากคราบจุลินทรีย์มีคุณสมบัติในการติดสีได้ จึงมีผู้พยายามคิดหาสารต่างๆ ที่สามารถยับยั้งคราบจุลินทรีย์ได้มาใช้เพื่อเสริมประสิทธิภาพในการดูแลอนามัยช่องปาก โดยสีย้อมคราบจุลินทรีย์ที่ใช้ในปัจจุบัน คือ เออริโทรซิน (Erythrocine) ซึ่ง เกศสุดา เงินประเสริฐศิริ (2537) ได้กล่าวถึงการให้เออริโทรซินในการยับยั้งคราบจุลินทรีย์ไว้ว่า ปัญหาในการใช้เออริโทรซินคือ การติดสีริมฝีปาก เหงือกและลิ้น ตลอดจนภาชนะและอุปกรณ์ต่างๆ ค่อนข้างมากและทำความสะอาดออกได้ลำบากต้องใช้เวลาานาน จึงไม่เป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้หนัก นอกจากนี้เออริโทรซินเป็นสีที่ใช้ในคลินิกทันตกรรมไม่มีวางขายในท้องตลาดทั่วไป จึงได้ศึกษาการใช้สีผสมอาหารสีแดงหรือสารปองโซ 4 อาร์ เป็นสีย้อมคราบจุลินทรีย์ ผลการวิจัย พบว่า สามารถใช้สารปองโซ 4 อาร์เป็นสีย้อมคราบจุลินทรีย์ได้ โดยมีประสิทธิภาพใกล้เคียงกับเออริโทรซิน และมีความปลอดภัยสูง นอกจากนี้ยังมีข้อดีคือ ติดสีเนื้อเยื่อในช่องปากเป็นเวลาไม่นาน หารื้อง่าย และราคาถูก ดังนั้นการสอนทันตสุขภาพโดยใช้สีย้อมคราบจุลินทรีย์ที่มีการศึกษามาก่อนข้างนานแล้วจึงควรนำมาศึกษาใหม่ โดยใช้สีผสมอาหารสีแดงหรือสารปองโซ 4 อาร์แทนเออริโทรซิน ซึ่งหากผลที่ออกมามีผลต่อพฤติกรรมทางทันตสุขภาพที่ดีขึ้น สามารถจะส่งเสริมให้มีการนำมาใช้ในการสอนทันตสุขภาพได้มากขึ้นในสภาพการณ์จริง เพราะเป็นสื่อการสอนที่หาซื้อได้ง่าย ราคาถูก มีความปลอดภัย และไม่ติดสีเนื้อเยื่อในช่องปากของเด็กนาน นอกจากนี้ยังเป็นสื่อการสอนที่ทำให้เด็กเรียนรู้โดยให้เห็นจริงเป็นรูปธรรม ใช้เป็นสื่อในการสอนทันตสุขภาพโดยเฉพาะในเรื่องการแปรงฟันที่ถูกวิธีได้ เพราะสีย้อมคราบจุลินทรีย์ช่วยให้นักเรียนทราบถึงการแปรงฟันของนักเรียนและทราบจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการสอนทันตสุขภาพโดยใช้สีย้อมคราบจุลินทรีย์เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมทันตสุขภาพที่ดี

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เพลงและสีย้อมคราบจุลินทรีย์ต่างก็เป็นสื่อการสอนที่สามารถนำมาใช้ในการสอนทันตสุขภาพเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมทันตสุขภาพที่ดี โดยเป็นสื่อการสอนที่ครุหาได้ง่าย ไม่ยุ่งยากในการใช้ ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน และสามารถลดปัญหาการขาดแคลนสื่อในการสอนทันตสุขภาพหรือการจัดโครงการทันตสุขภาพในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและเปรียบเทียบการสอนทันตสุขภาพระหว่างการใช้เพลงกับ

การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ และศึกษาความคงทนของพฤติกรรมทันตสุขภาพ การใช้สื่อการสอนชนิดใดจะมีผลให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีพฤติกรรมทันตสุขภาพ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ การปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ และคราบจุลินทรีย์ในช่องปาก ดีกว่ากัน เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ในด้านใดบ้าง และการใช้สื่อการสอนชนิดใดจะมีความคงทนของพฤติกรรมทันตสุขภาพ เพื่อผลที่ได้จะเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้พิจารณาและเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมไปใช้ในการส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมทันตสุขภาพที่ดี และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนทันตสุขภาพหมวด “ตัวเรา” ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการสอนทันตสุขภาพระหว่างการใช้เพลงกับการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ที่มีต่อพฤติกรรมทันตสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในด้านความรู้ ทักษะ การปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ และคราบจุลินทรีย์ในช่องปาก และศึกษาความคงทนของพฤติกรรมทันตสุขภาพ

สมมติฐานของการวิจัย

หลังการทดลองสอนทันตสุขภาพเป็นเวลา 4 สัปดาห์ จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทันตสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาดังนี้

1. นักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนทันตสุขภาพ, กลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนทันตสุขภาพโดยใช้เพลง และกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนทันตสุขภาพโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ หลังการทดลองมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทันตสุขภาพดีกว่าก่อนการทดลอง
2. นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนทันตสุขภาพโดยใช้เพลงกับกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนทันตสุขภาพโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ หลังการทดลองมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทันตสุขภาพดีกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนทันตสุขภาพ
3. นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนทันตสุขภาพโดยใช้เพลงกับกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนทันตสุขภาพโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ หลังการทดลองมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทันตสุขภาพแตกต่างกัน
4. หลังระยะติดตามผลเป็นเวลา 4 สัปดาห์ นักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนทันตสุขภาพ, กลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนทันตสุขภาพโดยใช้เพลง และกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนทันตสุขภาพโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทันตสุขภาพไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาและเปรียบเทียบการสอนทันตศึกษาระหว่างการใช้เพลงกับการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ที่มีต่อพฤติกรรมทันตสุขภาพ และศึกษาความคงทนของพฤติกรรมทันตสุขภาพ
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนประถมนันทรี จำนวน 94 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2

ข้อดกลงเบื้องต้น

สภาพการเรียนทั่วไป เช่น การได้รับข้อความรู้ผ่านทางสื่อมวลชน จากแหล่งอื่นหรือบุคคลอื่นที่กลุ่มตัวอย่างได้รับ ถือว่าไม่มีผลต่อการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ (Independent variable) ได้แก่
 - 1.1 การสอนทันตศึกษา
 - 1.2 การสอนทันตศึกษาโดยใช้เพลง
 - 1.3 การสอนทันตศึกษาโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์
2. ตัวแปรตาม (Dependent variable) คือ พฤติกรรมทันตสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วย
 - 2.1 ความรู้ด้านทันตสุขภาพ
 - 2.2 ทักษะด้านทันตสุขภาพ
 - 2.3 การปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ
 - 2.4 ความจุลินทรีย์ในช่องปาก

ความจำกัดในการวิจัย

ผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมตัวแปรภายนอกดังต่อไปนี้ได้คือ

1. การไปพบทันตแพทย์ของนักเรียนในระหว่างการทดลอง
2. สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาของบิดามารดา
3. การแปรปรวนของนักเรียน

คำจำกัดความในการวิจัย

การสอนทันตสุขศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนเกี่ยวกับทันตสุขภาพ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทันตสุขภาพในการดูแลสุขภาพของปากและฟัน โดยมีวิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ได้แก่ การสาธิต การฝึกแปรงฟัน การฝึกตรวจฟันด้วยตนเอง การเล่านิทาน การเล่นเกม การทดลอง การระบายสี การเล่นบทบาทสมมติ และการบันทึกการแปรงฟัน ตามความเหมาะสมของแต่ละจุดประสงค์ของการสอนทันตสุขภาพ

การสอนทันตสุขศึกษาโดยใช้เพลง หมายถึง การสอนทันตสุขศึกษาร่วมกับการสอนทันตสุขศึกษาโดยใช้เพลงประกอบการสอน โดยมีการใช้เพลงประกอบการสอนในทุกคาบเรียน คาบเรียนละ 1 เพลง ซึ่งเป็นเพลงที่มีเนื้อร้องสอดคล้องเนื้อหาเกี่ยวกับทันตศึกษาที่สอนในคาบเรียนนั้นๆ

การสอนทันตสุขศึกษาโดยใช้สื่ออ้อมครบจุลินทรีย์ หมายถึง การสอนทันตศึกษาร่วมกับการสอนทันตศึกษาโดยใช้สื่ออ้อมครบจุลินทรีย์ประกอบการสอน โดยมีการใช้อ้อมครบจุลินทรีย์ในทุกคาบเรียน และมีการบันทึกบริเวณที่ฟันติดสีในแผ่นภาพฟันสีปาด้าละ 1 ครั้ง

เพลง หมายถึง เพลงที่ใช้ประกอบการสอนทันตศึกษา เป็นเพลงสั้นๆ ที่ผู้วิจัยแต่งเนื้อร้องขึ้นเอง ซึ่งเป็นเนื้อร้องที่สอดคล้องเนื้อหาเกี่ยวกับทันตศึกษา จากการวิเคราะห์จุดประสงค์และเนื้อหาในแต่ละคาบของการสอนทันตศึกษา ส่วนทำนองเพลงเป็นทำนองเพลงที่เด็กคุ้นเคยและนิยมชมชอบ ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เด็กและผู้ปกครองเด็ก โดยคัดเลือกทำนองเพลงที่เหมาะสมสำหรับการแต่งเนื้อร้อง

สื่ออ้อมครบจุลินทรีย์ หมายถึง สีที่สามารถอ้อมครบจุลินทรีย์บนตัวฟัน ซึ่งในการศึกษานี้ใช้สีผสมอาหารสีแดงหรือสารปองโซ 4 อาร์ ที่ใช้ทาบนตัวฟันและสีจะติดครบจุลินทรีย์บนตัวฟันเป็นสีแดงอ่อน สามารถขจัดออกได้ด้วยการแปรงฟัน

พฤติกรรมทันตสุขภาพ หมายถึง ความรู้ ทักษะคติ การปฏิบัติทางด้านทันตสุขภาพ วัดโดยการใช้แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบบันทึกการตรวจครบจุลินทรีย์ในช่องปาก

ความรู้ด้านทันตสุขภาพ หมายถึง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในช่องปาก ได้แก่ ลักษณะและความสำคัญของฟัน การแปรงฟันที่ถูกวิธี โครงสร้างของฟัน โรคในช่องปาก และการป้องกัน การตรวจฟันด้วยตนเอง อาหารที่มีประโยชน์และโทษต่อฟัน อันตรายที่เกิดกับฟัน สารฟลูออไรด์ และการไปพบทันตแพทย์ ซึ่งวัดโดยการตอบแบบทดสอบ แบบตัวเลือก 3 ตัวเลือก

ทัศนคติด้านทันตสุขภาพ หมายถึง ความเชื่อ ความรู้สึก และความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ในเรื่องการตระหนักถึงความสำคัญของฟัน การแปรงฟันที่ถูกวิธี โรคในช่องปากและการป้องกัน การตรวจฟันด้วยตนเอง การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และโทษต่อฟัน อันตรายที่เกิดกับฟัน สารฟลูออไรด์ และการไปพบทันตแพทย์ ซึ่งวัดโดยการใช้แบบสอบถามแสดงทัศนคติ 3 ระดับ คือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ และไม่เห็นด้วย

การปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ หมายถึง การปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในเรื่องการแปรงฟันที่ถูกวิธี ซึ่งวัดโดยผู้วิจัยสังเกตวิธีแปรงฟัน เวลาที่ใช้ในการแปรงฟัน จำนวนฟันที่แปรง และความสะอาด บันทึกลงในแบบสังเกตการแปรงฟัน

คราบจุลินทรีย์ในช่องปาก หมายถึง แผ่นคราบจุลินทรีย์ที่ติดอยู่บนตัวฟันของนักเรียน ซึ่งจะบ่งบอกถึงการแปรงฟันที่ถูกวิธีและการแปรงฟันอย่างสม่ำเสมอของนักเรียน การประเมินคราบจุลินทรีย์ในช่องปาก จะพิจารณาความหนาของแผ่นคราบจุลินทรีย์บนตัวฟัน ซึ่งตรวจโดยนิสิตทันตแพทย์ชั้นปีที่ 6 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และบันทึกลงในแบบบันทึกการตรวจคราบจุลินทรีย์ในช่องปากที่ประยุกต์จากดัชนีประเมินสถานภาพอนามัยในช่องปาก (Oral Hygiene Index) ของ จอห์น ซี กรีน และ แจค อาร์ เวอร์มิลเลียน (John C. Greene and Jack R. Vermillion)

ความคงทนของพฤติกรรมทันตสุขภาพ หมายถึง การคงไว้ซึ่งพฤติกรรมทันตสุขภาพทั้งในด้านความรู้ ทัศนคติ การปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ และคราบจุลินทรีย์ในช่องปาก ซึ่งเกิดจากการได้รับการสอนทันตสุขภาพหลังจากที่ได้ทิ้งไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง โดยในการวิจัยนี้ศึกษาความคงทนหลังการสอนทันตสุขภาพเป็นเวลา 4 สัปดาห์

กลุ่มควบคุม หมายถึง นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนทันตสุขภาพ

กลุ่มทดลองที่ 1 หมายถึง นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนโดยใช้เพลง

กลุ่มทดลองที่ 2 หมายถึง นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนโดยใช้สื่ออ้อมคราบจุลินทรีย์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้พิจารณาและเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมไปใช้ในการส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมทันตสุขภาพที่ดี และสามารถนำวิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไปประยุกต์ใช้ในการสอนหมวด "ตัวเรา" ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต